

СТАНОВИЩЕ
ОТ ПРОФ. Д-Р РАДКА ЕМИЛОВА ВАСИЛЕВА ОТ СУ „СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ“
ОТНОСНО БЕРДЖУХИ МИХРАН ЙОРДАНОВА
КАНДИДАТ В КОНКУРС ЗА „ДОЦЕНТ”
ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 1.2. ПЕДАГОГИКА (УЧИЛИЩНА
ХИГИЕНА И ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ),
ЗА НУЖДИТЕ НА ФАКУЛТЕТА ПО ПЕДАГОГИКА НА СОФИЙСКИ
УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ДВ БР. 103/12. 12. 2023 Г.

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ ЗА КОНКУРСА
ПУБЛИКАЦИИ

Основната научна продукция е изцяло в професионалното направление и отговаря изцяло на научната специалност, по която е обявен конкурсът Педагогика/ Училищна хигиена и здравно образование. Представеният от кандидата списък с публикации обхваща само такива, които са след защитата на дисертацията - общо 21. Представени са седем цитирания, от които едно в реферирано списание. По показателите и тематиката за конкурса те отговарят на минималните изисквания за кандидатстване за академичната длъжност „Доцент“.

ПОКАЗАТЕЛ „ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД – МОНОГРАФИЯ

Монографичният труд е озаглавен „Здравословно хранене на децата в горна училищна възраст (възпитателни и образователни аспекти)“.

В теоретичната част темите, които са представени са свързани с конкурса. Отразени са в информативен стил много и различни определения на основните понятия за здраве и термините, които се използват в научната литература за здравето, здравословния начин на живот и неговите приложения в училищна среда. Представени са детайлно различни наредби от законодателен и административен характер, които регламентират и участват в регулирането на съдържанието, начините и принципите за гарантиране на здравословния начин на живот на учениците.

Кандидатът е направил опит като съчетае теоретичните виждания на ограничен кръг избрани от него български автори в това направление и държавната политика в това важно направление, отразена в различни закони, правилници и други нормативни документи , да представи концептуализиран, педагогически обоснован модел на здравното образование и възпитание в училищна среда. Като резултат се е получила схема на взаимозависимости между фактори, процеси, субекти и организации, които в своето единство, което се препоръчва от автора дават представа за т.нар. от него концептуализиран модел и педагогически модел. Тази графично представена схема на различни обвързаности финализира теоретичните усилия като включва голям набор от взаимни влияния и възможни перспективи за училищното образование и възпитание, както тя ги определя , в областта на здравното образование.

Изследването в монографията е конструирано чрез анкетно проучване. Авторът сам генерира въпроси, които обединява по критерии в няколко групи. Обработва статистически анкетата и прави констатации, които формулира както след всяка графика, така и като обобщени списъци с препоръки към училищното образование за ученици от горна училищна възраст. В обобщен вид са направени и серия от препоръки към учителите, които са посочени като лидери в организацията и осъществяването на този процес относно това с какво съдържание и с какви методи трябва да работят по

проблемите на здравното образование и възпитание. Този списък включва проблеми от избора на храна до всичко свързано с хранителната култура като съдържание, организацията на събития, привличане на партньори и множество други активности.

Кандидатът определя, че в схематизираните от него графики са взети предвид потребностите на учениците, които обаче не са специално проучвани в това изследване.

В заглавието на монографията фигурират едновременно образованието и възпитанието по отношение на здравословното хранене. Очакванията са за това да се дефинират различни съдържателни и процесни компоненти за образование и отделно за възпитание. Тази особеност произтича не от научни съображения, каквито са невъзможни в случая на тази терминологична неяснота, а от заявката на автора. Диференцирано разработване във възпитателен и образователен аспект не е направено. Проблемът е в това, че образованието в училищна среда включва в своята съдържателност и проблемите на възпитанието, но авторът явно не прави такива понятийни разлики. Ако се приеме, че факторите на влияние върху здравето и здравословното хранене са едни от компонентите на възпитателен модел, то може би в бъдещи публикации кандидатът ще направи продължение на работата си и ще очертае тези спецификации коректно и детайлно.

Кандидатът уточнява, че представения от него модел няма претенции за изчерпателност и това е резонно, разбира се, защото не е представен конкретен педагогически модел, който обичайно се основава на специфична теоретична парадигма и по този начин очертава граници във всички свои компоненти. В представения случай списъкът може да е неограничен и непрекъснато допълван и авторът съобщава за тази възможност.

Научните източници, които са приложени са основно на кирилица. Има само три източника, които представят автори, писали на латиница. Работата би била осезателно по-представителна с приложени подобни изследвания, които са провеждани в световен мащаб. Приложението на подобни изследвания вече е стандарт в реабилитационните трудове и като основа за избор на тези и като сравнителни проучвания.

ПОКАЗАТЕЛ –СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ

Статията е в съавторство и е на тема „Изследване на взаимодействието между формалното и неформалното здравно образование“. Коментират се проблемите за здравното образование на фона на изследване, проведено със 72 (седемдесет и двама) респондента, основно от формални организации и малък брой представители на неформални организации. Отново са определени критерии в анкетно проучване по авторски съставен въпросник. Тук е направен опит да се очертаят добри практики и авторите споделят предложенията за тях на изследваните лица като списък. Изводите отговарят на очакванията за необходимостта от по-голяма свързаност на формално и неформално обучение във всички компоненти на образованието.

ПОКАЗАТЕЛ – СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ.

В тази серия от статии се разработват теми, които са представени след това в монографичния труд, а именно: политики, държавни документи (Стратегия Национална здравна стратегия 2030 и Наредба 13 на Министерство на здравеопазването) , определения на основните понятия основно чрез цитиране на формулирани от определен брой автори, най-много от Н. Колева и Проданов. Върху тяхната основа са отбелязвани

факторите, които влияят върху развитието на уменията за здравословен начин на живот и здравословното хранене на децата. Статията, която се различава е тази за психичното здраве в юношеска възраст и тя е в съавторство. В повечето статии се посочват изследвания на други автори като М. Маркова, М. Хайдинек и колектив, Е. Чикова и колектив и върху тези проучвания се очертават перспективи за развитие на здравното образование. Прави впечатление, че уменията за здравословно хранене се свързват директно с уменията за живот. Очертава се фигурата на един универсален педагог, който трябва да организира превантивна работа както и психохигиенната и психотерапевтична дейност в училище по отношение на здравословния начин на живот. Този педагог е всеки учител, класен ръководител или начален учител и неговата компетентност в областта на здравето, се приема като достатъчна да го превърне в лидер на подобно образование.

ПОКАЗАТЕЛ –СТУДИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ.

Представени са три студии.

В едната са публикувани резултатите от анкетно проучване сред 95 деца от начална училищна възраст по повод на тяхното хранене. Тук може да се постави въпросът за надеждността на отговорите на децата и доколко те в анкетно проучване могат да са обективни по отношение на собственото си здравно поведение. Проучване в тази възрастова група по –добре би регистрирало подобни идеи с интервю или дневни карти, които се наблюдават, регистрират и контролират и от външни наблюдатели.

В другата студия са анкетирани 39 студента от Факултета по Педагогика относно здравното възпитание в семейството. Направените изводи са изброени като инструкции за бъдещо включване в системата на здравното образование.

Третата студия е по отношение на децата в предучилищна възраст и съдържа авторски игри в схема, които са препоръчани за малките деца. Авторката ги нарича игри–ситуации, които имат за цел да научат децата на здравословни навици. Приличат на симулативни игри, които се развиват по сюжети, които са планирани от педагога. Авторката е представила сюжетни линии, по които децата да се движат и така да формират навици за добро поведение. Всички игри са схематизирани, но не съдържат компоненти в представянето им, които обичайно се прилагат в този случай като: образователни цели; правила на играта, които да очертаят игрова специфика; игрови и ролеви взаимоотношения в определени моменти от игровия сценарий; аналитичен и рефлексивен компонент, които да включат децата по специфичен начин в осмислянето на игрите. Така представени тези ситуации имат спорен игрови характер. Биха могли да бъдат дефинирани по–скоро като ръководени от педагога упражнения в спазването на определени правила за формиране на различни поведенчески техники, които са част от здравословен начин на живот.

ПОКАЗАТЕЛ –ПУБЛИКУВАН УНИВЕРСИТЕТСКИ УЧЕБНИК ИЛИ УЧЕБНИК, КОЙТО СЕ ИЗПОЛЗВА В УЧИЛИЩНАТА МРЕЖА

Кандидатът представя учебник за университетски нужди, който съдържа теми, които представят основната терминология, документи и проблеми на училищната хигиена като компонент на училищната мрежа и на здравното образование и възпитание.

КРИТИЧНА ОЦЕНКА

1. По всички показатели са представени *достатъчно на брой публикации*. В тях са обхванати всички възрастови групи ученици– предучилищна, начална и

горна. Има и публикации свързани с неформалното образование в областта на здравето. Цитиранията на нейни трудове като минимален брой отговарят на академичното изискване.

2. Представените публикации не притежават приносен характер по отношение на *определянето на целите и конструиране на съдържание на здравното образование и училищната хигиена за нуждите на училищното и неформално образование, както и за университетското образование на бъдещи учители*. Те представят проблематиката такава, каквато е известна, разпространявана и коментирана от много и различни автори. Б. Лефтерова интегрира различни области с идеята за важността на включването им като здравна проблематика в училищното обучение и пледира за ангажираността на педагозите в нейното осъществяване. Несъмнено това са множество проблеми избрани за актуални при формирането на здравна култура в училищна и извънучилищна среда. Усеща се липсата на много съвременни предизвикателства като злоупотребата с лекарства, алкохол, тютюнопушене или психоактивни вещества. Педагогически обосноваването на подходи за тяхната превенция не са коментирани и интегрирани в представената педагогическа проблематика, а по тях в Европа се работи приоритетно, наред с психическите и педагогическите проблеми, които създава нездравословното хранене.
3. Приносът, който авторът определя като: *Разработване и публикуване на концептуален модел на здравословното хранене на децата в горна училищна възраст и като разработен педагогически модел на училищно здравно възпитание може да бъде преформулиран, за да отговаря на онова, което може от образователна гледна точка е демонстрирано в монографичния труд и в останалите, самостоятелни публикации*. Аз виждам от педагогическа гледна точка *разработена схема за осъществяване на различни образователни компоненти, определящи съдържанието, процесите и субектите на училищната хигиена и здравното образование в училищна среда*. Тази схематично представяна определеност съдържа комбинация от универсални за образованието съдържателни и процесни компоненти отнесени към здравното образование. Конструирана по този начин тя не притежава характеристики, които да дават основания да се определи като приносен характер в работата ѝ. Моделите в образованието, в обучението или във възпитанието са нещо, което е различно от подобна универсална схематизация в образователните науки. Моделите по правило са конструирани върху специфични образователни тези и произтичащи от тях хипотези, съдържателни и процесни конструкти, прототипи, приложения. Тази тяхна специфика рефлектира върху произтичащи специфични компоненти – цели, съдържание, форми, методи, процеси, начин на организация на обучението и др. Така представените схеми са графични илюстрации на онова, което е универсално препоръчително в образованието. Те не притежават специфичен авторски принос. Дефицитът на специфични педагогически цели, специфични съдържателни области за училищното образование, специфични процеси, които се прилагат в съвременното училище, коректен и цялостен педагогически анализ в крайна сметка демонстрират едно недиференцирано, непълно и статично състояние на цялата проблематика. Липсата на връзка с европейски и световни модели в този план засилва този дефицит.

ПРЕПОРЪКИ

1. *Изследванията*, които се цитират и които са проведени от кандидатът включват основно анкетен метод и неговата статистическа обработка, по-често без корелативни параметри. В тези области, както и във всички останали на педагогическото изследване е важно да се работи и чрез качествени изследвания, които са много по-надеждни откъм резултати и ще издигнат работата в тази област на ниво, което да отговаря на претенциите за заеманата длъжност.
2. *Използваната научна литература* е в един ограничен кръг от автори, които работят в тази област. Необходимо е включването на световни авторитети в тези области както в теоретичен план, така и в областта на добри практики от европейската училищна мрежа. Авторската педагогически обоснована позиция и нейното ярко подчертаване е добре да се заявява след всяко рефериране във всяка публикация и изследване.
3. Според мен в бъдещите работи *е необходим фокус основно върху ученика* и неговата активна роля в процеса на обучение. Синхронът с конструктивизма и неговата концептуална база, която е модел за съвременен подход в образованието ще доближи работите й до постиженията на Европейското образование и като съдържание и като процес и ще покаже наличие на педагогическа компетентност, каквато е необходима за преподаването на тази проблематика в университетското и в училищното образование, както и в неформална среда.
4. Авторът може да разработи педагогически модел основан на конкретна теза за здравето образование или училищната хигиена, която да му даде възможност да направи принос в развитието на тази проблематика и в педагогически план. По този начин ще даде обективни основания за авторство, което да бъде признато в областта на педагогиката и ще доведе до хабилитация в подобен конкурс.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Прави впечатление изключителното старание на кандидата да представя гледни точки и идеи на специалисти в областта на училищната хигиена и на здравословния начин на живот, да представя коректно научни изследвания с медицински характер и да провежда педагогически изследвания в екип и самостоятелно. Това старание е важно да се спомене, защото тя има специално бакалавърско образование в различна научна област. Наложило й се е да навлезе в нови за нея научните области както на здравето и неговото изучаване, така и в образователните науки, техните ресурси и инструменти за теоретично проучване и изследване. Налице са количествени съдържателни резултати, които обаче не отразяват овладяването на педагогическия понятиен апарат, педагогическия анализ и синтез и на изследователските методи, които са важни за тази висока академична позиция. Усилия трябва да бъдат положени в областта на педагогическото целепоставяне, изследване, анализ и тяхното представяне чрез

подходи, които са адекватни на съвремието ни, в синхрон със световния опит в педагогически план и като оригинална, педагогически осмислена и коректно представена авторова позиция.

В резултат на цялостната количествена и качествена преценка на научната продукция, предлагам гл. ас. д-р Берджухи Михран Йорданова да не бъде предложена и избрана на академичната длъжност „доцент” в Област на висшето образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика/Училищна хигиена и здравно образование / за нуждите на Факултета на педагогика на СУ „Св. Кл. Охридски“.

25.04.2024 г.

Проф. д-р Радка Емилова Василева
Факултет по Педагогика
СУ „Св. Кл. Охридски“